

Liga Apărării Drepturilor Omului din Moldova
League for Defence of Human Rights of Moldova

coaliția 2009

coaliția civică
pentru alegeri libere și corecte

COALIȚIA CIVICĂ PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE

LIGA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI DIN MOLDOVA - LADOM

RAPORT

PRIVIND MONITORIZAREA ALEGERILOR PARLAMENTARE DIN 5 APRILIE 2009

Ambasada Britanică
Chișinău

Stabilitätspakt für Südosteuropa
Gefördert durch Deutschland
Stability Pact for South Eastern Europe
Sponsored by Germany

Proiectul „Observarea alegerilor parlamentare 2009” beneficiază de asistență tehnică din partea Institutului Național Democratic (NDI). Proiectul este susținut financiar de Fundația Eurasia din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi), Ambasada Britanică la Chișinău/Fondul pentru Programe Strategice, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și este cofinanțat de Fondul Național pentru Democrație din SUA (NED) și Ambasada Germaniei la Chișinău.

Opiniile exprimate în acest document aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor.

CUPRINS

ACRONIME	
SUMAR EXECUTIV	
INTRODUCERE	
I. CONTEXTUL POLITIC	
II. SISTEMUL ELECTORAL	
III. CADRUL LEGISLATIV	
IV. PERIOADA PREELECTORALĂ	
Partidele politice	
Mass-media	
Constatări	
V. PERIOADA ELECTORALĂ	
Concurenții electorali	
Observatorii	
Constatări	
VI. ADMINISTRAREA	
ALEGERILOR	
Sistemul organelor	
electorale	
Prestația organelor electorale	
listele electorale	
Contestații	
VII. ZIUA ALEGERILOR	
VIII. SITUAȚIA POSTELECTORALĂ	
RECOMANDĂRI	

ACRONIME

LADOM - Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului;
ADEPT - Asociația pentru Democrație Participativă;
APCJM - Asociația pentru Promovarea Clinicilor Juridice;
CNTM - Consiliul Național al Tineretului din Moldova;
CIJ - Centrul Independent de Jurnalism;
API - Asociația Presei Independente ;
APEL – Asociația Presei Electronice;
CoE – Consiliul Europei;
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa;
BIDDO/ODIHR – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului;
APCE – Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei;
CEDO – Curtea Europeană pentru Drepturile Omului;
PSD - Partidul Social Democrat;
PL - Partidul Liberal;
AMN - Alianța “Moldova Noastră”;
PPCD - Partidul Popular Creștin Democrat;
PCRM - Partidul Comuniștilor din Republica Moldova;
PLDM - Partidul Liberal Democrat din Moldova ;
PDM - Partidul Democrat din Moldova;
UCM - Uniunea Centristă din Moldova;
MAE - Mișcarea social-politică “Acțiunea Europeană”;
PDSMU - Partidul Dezvoltării Spirituale “Moldova Unită”;
PC - Partidul Conservator;
PEMAVE - Partidul Ecologist “Alianța Verde” din Moldova;
PpNTJ - Partidul “Pentru Neam și Țară”;
UMPR - Uniunea Muncii “Patria-Родина”;
PRM - Partidul Republican din Moldova;
ONG – organizații neguvernamentale;
CEC – Comisia Electorală Centrală;
CER – Consiliul Electoral Raional;
CCA – Consiliul Coordonator al Audiovizualului;
PASSOS – Asociația Politică pentru o Societate Seschisă;
SUA – Statele Unite ale Americii;
RM – Republica Moldova;
PE – Parlamentul European.

SUMAR EXECUTIV

Alegerile parlamentare din Republica Moldova, desfășurate la 5 aprilie 2009, au fost observate de misiuni internaționale și de 2000 de observatori LADOM, acreditați în mod corespunzător de Comisia Electorală Centrală. Au fost prezentate rapoarte periodice în care au fost reflectate perioadele preelectorale, electorale, ziua alegerilor și situația postelectorală.

Potrivit rapoartelor observatorilor LADOM, alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 sunt cele mai controversate, după modul de organizare și desfășurare a acestora. Deși, conform rapoartelor LADOM, organizarea și desfășurarea alegerilor în mare parte s-a conformat cerințelor legislației electorale moldovenești, procesul electoral nu a corespuns în totalitate standardelor și principiilor internaționale privind alegerile libere și corecte. LADOM a înregistrat o serie de încălcări, nereguli și abateri de la prevederile normelor legale, care au fost vizibile și raportate periodic fiind incluse în listele de incidente.

Totodată, evoluția postelectorală, urmată de incidente majore de încălcare a drepturilor omului, de multiple contestații asupra rezultatelor alegerilor și învinuirea de falsificare a alegerilor prin utilizarea unor metode ascunse, care pot fi depistate doar prin verificarea listelor electorale pun la îndoială libertatea și corectitudinea alegerilor. Suspiciunile de fraudare a alegerilor devin tot mai pronunțate, luându-se în considerare faptul că declarațiile și contestațiile partidelor de opoziție și materialele prezentate Curții de Apel și Curții Constituționale, au fost respinse fără examinarea în fond a acestora, precum și nedorința autorităților de a verifica listele electorale, ceea ce ar permite excluderea bănuielilor referitoare la votarea persoanelor decedate și incluse în listele electorale, a persoanelor aflate în străinătate, dar care ar fi votat la locul domiciliului și a votului multiplu cu utilizarea mai multor fișe de însoțire a buletinului de identitate.

Perioada preelectorală

Cu toate că, potrivit legislației electorale, perioada preelectorală nu face parte din procesul electoral propriu-zis, aceasta poate contribui la formarea opiniei alegătorului și poate influența conștientizarea votului. Observatorii LADOM au raportat în perioada respectivă abateri de la legislație, ce țin în deosebi de activitatea instituțiilor media și a autorităților publice. Mijloacele de informare în masă publice au avut o activitate părtinitoare, reflectând în aspect pozitiv guvernarea și în aspect negativ opoziția, au distorsionat opinia publică și nu au asigurat pluralismul de opinii. Iar organele de forță au intentat dosare penale liderilor partidelor din opoziție sau membrilor activi ai acestora, pe care le-au mediatizat fără a ține cont de principiul prezumției nevinovăției. Guvernul în această perioadă și-a direcționat activitatea spre repartizarea după criterii politice a investițiilor capitale, pe principiul majorării plăților salariale și a compensațiilor, subsidiilor și a altor avantaje cu caracter social. Astfel de activități au fost prezentate ca un merit în exclusivitate al partidului de guvernământ, însă după alegeri a fost solicitată reducerea cu 20% a tuturor cheltuielilor bugetare.

Perioada electorală

Perioada electorală a fost marcată de un șir de nereguli și încălcări ale legislației electorale, care, de fapt, sunt caracteristice unei asemenea perioade electorale și vizează în principal comportamentul diferențiat al autorităților publice, activitatea mass-media cu acoperire națională, îndeosebi a celei finanțate de la bugetul de stat, precum și comportamentul neonest al concurenților electorali. Principalele categorii de încălcări se referă la utilizarea masivă a resurselor administrative (conducerea de vîrf și deputații s-au prevalat de pîrghii legale pentru a utiliza resursele publice), la intimidarea concurenților electorali și a simpatizanților acestora, influențarea abuzivă a alegătorilor, la abateri de la procedurile electorale, care au fost raportate cu regularitate în listele de incidente. Deși cu unele impedimente create de autoritățile centrale și locale, cît și de alte persoane necunoscute, concurenții electorali și-au desfășurat activitatea în conformitate cu

legislația electorală.

Utilizarea pîrghiilor administrative de către unii concurenți electorali a degenerat în acțiuni de intimidare a funcționarilor și angajaților din organizațiile bugetare, în scopul de a-i determina să voteze anumiți concurenți electorali, iar alegătorii au fost presați de autorități să participe la întîlnirile cu anumiți reprezentanți ai concurenților electorali. Abuzurile autorităților asupra concurenților electorali și a reprezentanților acestora au fost cazuale, fără a avea un impact răsunător, ele nu au devenit un subiect permanent al contestațiilor. Iar hărțuirea reprezentanților concurenților electorali cu dosare penale constituie deja o tradiție în campaniile electorale.

Cea mai răspîndită formă de încălcare a legislației electorale vizează întocmirea inadecvata a listelor electorale. Practic, toți concurenții electorali au sesizat imperfecțiunea listelor electorale, prezentate de autoritățile publice locale, iar autoritățile electorale n-au luat măsuri adecvate pentru controlul și definitivarea acestora.

O alta încălcare a legislației electorale se referă la modul de răspîndire a afișajului electoral. Practic, toți concurenții electorali au răspîndit publicitate electorală și au plasat afișaj electoral în locuri nepermise. Plasarea afișelor electorale pe stîlpi, garduri, copaci, și alte locuri nepermise, au devenit ceva obișnuit, iar murdărirea, deteriorarea și distrugerea sistematică a panourilor publicitare ale concurenților electorali a constituit obiectul sesizărilor organelor electorale și a celor de drept, care nu au întreprins toate măsurile legale pentru a nu admite aceste fapte, lucru care a indignat concurenții electorali.

Confruntările electorale ale reprezentanților concurenților electorali au lunecat în campania electorală spre utilizarea unui limbaj ofensator, denigrator și neonest. Înjurăturile și cuvintele licențioase adresate liderilor concurenților electorali, nu au lipsit din vocabularul unora dintre aceștia.

Reflectarea campaniilor electorale de către instituțiile media, în mod special de cele publice, a fost părtinitoare. Nu au fost asigurată prezentarea unei informații veridice și corecte, cu respectarea pluralismului de opinii. Despre promovarea unor politici editoriale părtinitoare ne vorbesc și multiplele rapoarte ale unor organizații neguvernamentale specializate în monitorizarea reflectării campaniilor electorale în mass media (API, CIJ, APEL).

Administrarea alegerilor

Administrarea alegerilor a fost exercitată de un sistem de organe electorale, care cuprinde Comisia Electorală Centrală, Consiliile electorale raionale și Birourile electorale ale secțiilor de votare. CEC activează permanent, CER au fost constituite cu 50 de zile înainte, iar birourile electorale cu 20 de zile înainte de ziua votării.

În perioada electorală activitatea Comisiei Electorale Centrale a avut o prestație profesională și competentă. LADOM a apreciat pozitiv eforturile CEC în asigurarea bunei desfășurări a alegerilor parlamentare.

În ziua votării și pe parcursul totalizării rezultatelor alegerilor activitatea CEC a fost marcată de operativitate, transparență și corectitudine. Informația parvenită la CEC pe parcursul nopții de după alegeri, rezultatele preliminare ale alegerilor pentru fiecare concurent electoral au fost publicate pe pagina web a CEC, fiind accesibilă tuturor doritorilor.

Deși activitatea organelor electorale nu a fost supusă criticilor în perioada electorală, totuși un șir de probleme au fost înregistrate: întocmirea incorectă a proceselor verbale; întoarcerea de către CER a proceselor-verbale întocmite incorect, către birourile electorale fără o renumărare a rezultatelor votării și în absența documentelor electorale; selectarea și instruirea inadecvată a funcționarilor electorali din birourile electorale a generat multiple probleme în cadrul administrării alegerilor în ziua votării; neasigurarea deplină a dreptului de vot pentru alegătorii din stînga Nistrului și celor de peste hotare; boicotarea din motive politice a activității organelor electorale

de către unii membri ai acestora la renumărarea voturilor; întocmirea inadecvată a listelor electorale de către autoritățile locale etc.

Ziua alegerilor

Potrivit informației colectate de la observatorii LADOM în ziua alegerilor procesul electoral a decurs calm, în conformitate cu cerințele legislației electorale. Totodată, în ziua alegerilor observatorii au raportat incidente cazuale, precum nerespectarea procedurilor electorale, influențarea alegătorilor, continuarea agitației electorale, votarea în familie etc.

După prelucrarea formularelor prezentate de observatorii LADOM și analiza proceselor verbale ale birourilor electorale ale secțiilor de votare, s-au constatat un șir de încălcări ale legislației electorale. Aceste încălcări se referă la agitația electorală în ziua alegerilor, votarea cu acte de identitate inadecvate, prezența mai multor persoane în cabina de vot, prezența unor persoane neautorizate în incinta secțiilor de votare, mai multe decât este necesar etc. Iar analiza întocmirii proceselor verbale a scos în evidență 208 procese verbale incorecte.

Situația postelectorală

Situația postelectorală a degenerat în acțiuni de protest, desfășurate în Piața Marii Adunări Naționale (Chișinău), îndreptate împotriva rezultatelor alegerilor, la care au participat, în mare parte, tineri din instituțiile de învățământ de toate nivelurile. Protestele din 6 aprilie au decurs în mod pașnic, iar la 7 aprilie acestea au degenerat în acte de vandalism asupra clădirii Parlamentului și a Președinției. După calmarea spiritelor, poliția a intervenit în forță și zeci de tineri au fost arestați.

Aparent, potrivit mass-media și unor partide de opoziție, măsurile disproportionale aplicate de poliție, au condus la decesul a 3 persoane. Torturarea, maltratarea, supunerea reținuților unor proceduri umilitoare și degradante a devenit ceva obișnuit în acele zile, fapt ce a revoltat opinia publică din țară și din străinătate.

Apelul de stopare a persecuțiilor, anunțat ca amnistie de Președintele Republicii Moldova, a fost salutat de opinia publică, însă modul și forma juridică de aplicare a amnistiei nu are nici un suport juridic.

Partidele politice care contestează rezultatele alegerilor susțin că dețin probe ce demonstrează că alegerile au fost fraudate în măsura în care să influențeze asupra rezultatelor alegerilor. Aceste fraude vizează: votarea fără acte de identitate sau cu acte de identitate interzise; votarea persoanelor decedate; votarea în locul altor persoane și semnarea în listele electorale a unei persoane pentru mai multe persoane; votarea în locul celor plecați peste hotare; votarea multiplă etc. Toate aceste probe nu au fost examinate și apreciate de nici un organ electoral și de nici o instanță judecătorească.

Necătfînd la contestațiile depuse de 8 concurenți electorali asupra fraudării rezultatelor alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009. Contestațiile au fost respinse de Curtea de Apel și de Curtea Constituțională fără a fi examinate în fond, lucru care rămîne a fi neînțeleș de către specialiști, lăsînd să crească suspiciunile de fraudare a alegerilor.

INTRODUCERE

Alegerile parlamentare din 2009 marchează al cincilea scrutin electoral pentru investirea în funcție a Parlamentului de legislatura XVII-a. Societatea civilă, fiind interesată de desfășurarea unor alegeri transparente, competitive, libere și corecte, a lansat activități inerente unei societăți democratice. Urmînd experiența anilor precedenți, privind unirea eforturilor în vederea promovării unor alegeri libere și corecte prin Coaliția 2005 și 2007, un grup de organizații neguvernamentale au format Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte - Coaliția 2009. Coaliția 2009 a fost lansată la 18 noiembrie 2008, la inițiativa a 7 organizații neguvernamentale - Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT), Centrul CONTACT, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM), Asociația pentru Promovarea Clinicilor Juridice din Moldova (APCJM), Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM), Centrul Independent de Jurnalism (CIJ) și Asociația Presei Independente (API). Coaliția fiind deschisă noilor membri, la Grupul de Inițiativă s-au alăturat și alte organizații, întrunind în total 70 de organizații neguvernamentale.

Activitățile de observare a alegerilor parlamentare au avut o semnificație deosebită pentru asigurarea integrității procesului electoral și exercitarea dreptului cetățenilor de a participa la actul de guvernare a țării.

Proiectul „Observarea alegerilor parlamentare 2009”, implementat de Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM), a inclus activități de observare a perioadei preelectorale, perioadei electorale, desfășurarea alegerilor din 5 aprilie și monitorizarea perioadei postelectorale. De asemenea, LADOM a efectuat numărătoarea rapidă și numărătoarea paralelă a voturilor.

LADOM este o organizație neguvernamentală, neafiliată politic, cu o experiență în desfășurarea la nivel național a activităților de observare a alegerilor începînd cu anul 1996. LADOM dispune de o rețea de observatori în localitățile și secțiile de votare din întreaga țară. Rezultatele observărilor LADOM sînt reflectate în rapoarte periodice care prezintă constatările ce se impun în urma observării directe asupra comportamentului și situației organelor electorale, autorităților publice, mass-media, concurenților electorali și altor subiecți implicați în procesul electoral în perioada de observare. Informațiile au fost colectate prin intermediul a 6 coordonatori regionali, 37 de observatori raionali pe termen lung și 2000 de observatori pe termen scurt. Observarea procesului electoral are loc în baza standardelor și principiilor acceptate la nivel internațional, stipulate în Codul de conduită al observatorului și în Codul Electoral al Republicii Moldova.

Prezentul Raport de totalizare a observării alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009 conține rezultatele unei ample campanii de monitorizare, desfășurate de Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM) și reflectă situația electorală din Moldova în perioada octombrie 2008 - aprilie 2009.

Concluziile și recomandările reflectă atît evoluțiile pozitive, cît și imperfecțiunile legislației electorale și ale procesului electoral în ansamblu și sunt formulate cu bună credință și prezentate în spiritul unei cooperări profesionale cu toate părțile interesate în edificarea unui proces electoral transparent și corect în Moldova.

I. CONTEXTUL POLITIC

Republica Moldova fiind o republică parlamentară dispune de un legislativ monocameral compus din 101 deputați, care se aleg pe liste de partid într-o singură circumscripție națională, o dată la 4 ani. Parlamentul format în urma alegerilor din 2005 reprezenta 3 formațiuni politice: PCRM, PPCD și blocul electoral „Moldova Democrată”. Pe parcurs, eșichierul politic s-a fragmentat și în Parlament și-au declarat prezența 8 partide politice, dintre care doar PCRM, AMN, PPCD și PD au reușit să formeze fracțiuni parlamentare¹. Un șir de deputați au părăsit pe parcurs grupurile parlamentare, declarându-se deputați independenți și au format grupuri neformale reprezentând partide extraparlamentare. Fragmentarea politică se argumentează în principal pe perceperea publicului asupra partidelor politice, care de cele mai multe ori sînt asociate cu liderii acestora. Electoratul se orientează mai degrabă după liderii de partid decît după programele acestor formațiuni.

Alegerile din 5 aprilie 2009 marchează al cincilea scrutin pluralist în legislativul Moldovei de la declararea independenței Republicii din august 1991. Aceste alegeri au avut loc la încheierea mandatului ordinar al Parlamentului ales în 2005, în care Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) a deținut majoritatea mandatelor², insuficiente însă pentru alegerea Președintelui Republicii³. Alegerea șefului statului a fost posibilă doar cu concursul fracțiunilor din opoziție PPCD și PDM, precum și cu susținerea unor deputați care s-au declarat independenți. În actualele alegeri pentru a treia oară consecutiv, partidul comuniștilor a obținut majoritatea parlamentară suficientă pentru a activa și a forma Guvernul.

În perioada 2001- 2009, Republica Moldova a beneficiat de o stabilitate instituțională și a suportat la schimbări calitative esențiale, caracterizate și de consimțământul partidelor politice de a ajunge la un acord social și consens politic pe marginea problemelor ce țin de localitățile din stînga Nistrului și integrarea europeană. În același timp, în special, odată cu apropierea alegerilor parlamentare, sa observat o tensionare a relațiilor dintre partidul de guvernământ și partidele de opoziție, cu excepția PPCD, care a rămas loial alianței cu PCRM, fapt pentru care a fost sancționat de propriul electorat, pomenindu-se la 5 aprilie 2009 în afara pragului electoral. Liderii și unii reprezentanți ai principalelor partide politice din opoziție au fost intimidați și prezentați public în aspect negativ, fiindu-le intentate dosare penale fără a se ține cont de principiul prezumției nevinovăției. Până la anunțarea datei alegerilor, ei sau ales cu dosare penale pentru diverse presupuse infracțiuni, printre care deturnarea de fonduri, fraude și/sau acte de corupție. Un exemplu reprezentativ este ancheta inițiată împotriva unor deputați în parlament, pentru o presupusă conspirație de asasinare a vicepreședintelui Parlamentului, față de care însă Parlamentul nu a luat nici o atitudine.

II. SISTEMUL ELECTORAL

Sistemul pluripartit din Republica Moldova a fost influențat de sistemul electoral proporțional absolut, utilizat în mod constant în ultimele cicluri electorale. Principalele cauze care au determinat trecerea de la sistemul majoritar la sistemul electoral proporțional, au fost:

- fragmentarea excesivă a corpului de deputați;

¹Cei 15 deputați care pe parcursul legislaturii au abandonat fracțiunile din care făceau parte, sau identificat mai tîrziu cu următoarele partide: Mișcarea Social-politică Acțiunea Europeană (MAE), Partidul Social Democrat din Moldova (PSDM), Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM) și Partidul Național Liberal (PNL).

²Parlamentul ales în 2005 a fost compus din: PCRM – 55 locuri, Alianța “Moldova Noastră” (AMN) – 13 locuri, PDM – 11 locuri, PPCD – 7 locuri și 15 deputați care inițial făceau parte din alte fracțiuni.

³Potrivit prevederilor art.78 din Constituție, este ales Președinte al Republicii Moldova persoana care a obținut votul a cel puțin trei cincimi din numărul deputaților aleși (cel puțin 61 de voturi).

- nemulțumirea liderilor politici, față de detașarea deputaților de partidele care i-au promovat;
- necesitatea evitării speculațiilor legate de imposibilitatea constituirii circumscripțiilor electorale în localitățile din stînga Nistrului, controlate de regimul separatist etc.

Sistemul electoral proporțional deplin: o țară – o circumscripție electorală și distribuirea mandatelor de deputați după metoda lui Victor d’Hondt⁴ a favorizat partidele mari, cu “istorie și merite”, descurajînd din start partidele emergente ale unui sistem multipartit în proces de formare.

Consolidarea intereselor partidelor mari a fost determinată și de pragul electoral care a variat și în prezent este de 6% pentru partidele politice și 3% pentru candidații independenți, care pot participa în calitate de concurenți electorali alături de partidele politice.

Avînd la bază un sistem electoral proporțional absolut, cei 101 membri ai Parlamentului sunt aleși într-o singură circumscripție națională prin reprezentare proporțională. Alegătorii votează pentru liste de partid închise sau pentru candidați independenți. Deși sistemul electoral proporțional este supus în ultimul timp criticilor, acesta rămîne încă neschimbat.

Alegerile parlamentare se consideră valabile dacă la scrutin au participat mai mult de 50% din alegătorii înregistrați în listele electorale. Dacă pe motive de absenteism un astfel de cvorum nu se întrunește, alegerile sînt declarate nevalabile și în termen de două săptămîni se organizează votarea repetată. Alegerile repetate sînt considerate valabile dacă la ele participă cel puțin 1/3 din persoanele înscrise în listele electorale.

III. CADRUL LEGISLATIV

Legislația electorală (Codul electoral) și cea conexasă, (Legea contenciosului administrativ, Legea privind administrația publică locală, Codul de procedură civilă, Codul penal, Codul contravențional etc.), precum și actele normative subordonate, în complexitatea lor, oferă o bază generală adecvată pentru desfășurarea unor alegeri democratice dacă este implementată cu bună credință. Regulile electorale dintotdeauna au fost considerate deosebit de importante în procesul de transferare a puterii de la popor către corpul legislativ, mai cu seamă aceasta este vizibil în ultimii cinci ani. Astfel, după 2005 legislativul a acordat o atenție deosebită pregătirii de alegerile locale generale din 2007 și alegerilor parlamentare din 2009. Codul electoral în mai multe rînduri a făcut obiectul dezbaterilor parlamentare care, prin 9 legi a operat modificări ce vizează direct procesul electoral și viitoarea campanie electorală a concurenților electorali. Ultimele 2 legi (Legea nr.273/2007 și Legea nr.76/2008) de modificare a Codului electoral au fost de o manieră să faciliteze accesarea în Parlament a partidelor mari. Principalele modificări stipulau reintroducerea pragului electoral de 6% pentru concurenții electorali, interzicerea blocurilor electorale, interzicerea partidelor de a include în listele de candidați la funcția de deputat în Parlament a membrilor altui partid, formarea organelor electorale la propunerea partidelor reprezentate în Parlament, restricționarea accesării la funcția de deputat în Parlament a persoanelor cu pluralitate de cetățenii⁵ etc. Aceste măsuri au fost luate de majoritatea parlamentară, în pofida recomandărilor repetate a experților internaționali⁶ de a se abține de la promovarea unor astfel de modificări. În consecință, măsurile legislative vizate au fost calificate și apreciate drept măsuri de formare a unui cadru juridic favorabil doar partidelor mari. Pe parcurs s-a mai constatat că cadrul legislativ nu răspunde mai

⁴Numărul de mandate obținut de concurenții electorali se calculează prin împărțirea succesivă a numărului de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral, cu excepția candidaților independenți, la 1, 2, 3, 4... etc. pînă la cifra ce corespunde numărului de mandate stabilit pentru Parlament.

⁵Legea nr.273-XVI din 7.12.2007 pentru modificarea și completarea unor acte legislative; Legea nr.76-XVI din 10.04.2008 pentru modificarea și completarea Codului electoral; Legea nr.273-XVI din 7.12.2007 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

multor cerințe ce ar asigura dreptul la vot a alegătorilor din străinătate și a celor din localitățile din stînga Nistrului, utilizarea legală a resurselor administrative de către conducerea statului și a deputaților în Parlament, intervenția procuraturii în procesul electoral, modul de formare a organelor electorale etc.

IV. PERIOADA PREELECTORALĂ

Perioada preelectorală a fost marcată de determinarea strategiei de numire a datei alegerilor, de reflectarea procesului preelectoral în instituțiile audiovizualului, precum și de comportamentul organelor de drept și a autorităților publice. Fiind la finele mandatului și ținînd cont de rigorile legislative, alegerile în noul Parlament urmau să fie fixate în luna decembrie 2008, pentru una din duminicile din a doua jumătate a lunii martie 2009. Parlamentul a luat în discuție și a numit data alegerilor parlamentare la 2 februarie 2009 pentru prima zi a sesiunii de primăvară-vară, rezervînd astfel perioadei electorale un termen limită de 60 de zile, exact cît prevede legislația electorală.

Alegerile parlamentare din Moldova au sensibilizat societatea civilă, partidele politice și comunitatea internațională. Interesul special, atît din partea organizațiilor naționale, cît și din partea celor internaționale, față de campania electorală pentru parlamentarele din 2009, se explică prin faptul că procesul electoral focalizează liniile de comportament ale autorităților publice centrale și locale, organelor electorale, organelor de ocrotire a normelor de drept, instituțiilor societății civile, instituțiilor mass-media și a celor de reglementare a audiovizualului etc., permițînd o evaluare măsurabilă și complexă a nivelului de democratizare a societății.

Contextul preelectoral și organizarea alegerilor în noul Parlament au fost marcate atît de aspecte pozitive cît și de aspecte negative. Aspectele pozitive vizau:

- existența unei stabilități instituționale și a unei creșteri economice modeste;
- existența unui consens național de orientare europeană a țării;
- obținerea unor facilități de comerț asimetric;
- promisiuni de aprofundare a relațiilor cu Uniunea Europeană, condiționată de organizarea unor alegeri parlamentare libere și corecte⁷.
- Aspectele negative se refereau la:
  - măsurile de restricționare a accederii în Parlament a partidelor mici;
  - raporturile tensionate dintre autoritățile publice centrale și locale;
  - îngustarea cercului potențialilor concurenți electorali;
  - condamnarea CEDO în unele aspecte de ordin electoral;
  - imposibilitatea găsirii unei soluții durabile în rezolvarea problemei transnistrene.

Monitorizarea perioadei preelectorale a scos în evidență mai multe aspecte ale pregătirilor de alegeri. Acestea vizau:

Partidele politice

Deși în perioada preelectorală unele partide politice au întîmpinat impedimente la Ministerul Justiției și alte autorități publice în organizarea acțiunilor preelectorale, cauzate de operarea unor modificări în actele statutare și aplicarea noilor prevederi ale Legii cu privire la partidele politice,

⁶Nota nr.AS/Mon(2008)28 din 13 noiembrie 2008 privind Respectarea obligațiilor și angajamentelor de către Moldova; Avizul comun nr.484/2008 CDL (2008) 094 al CE și OSCE/BIDDO din 10 aprilie 2008 asupra Codului electoral al Republicii Moldova; Raportul Comisiei pentru respectarea obligațiilor și angajamentelor de către statele membre ale Consiliului Europei (Comisia de Monitorizare), APCE (doc.11374, 14 septembrie 2007), etc.

⁷Concluziile privind Republica Moldova, adoptate la 13 octombrie 2008 de Miniștrii de Externe ai statelor UE, în care se menționează: „Consiliul reiterează că ritmul și calitatea reformelor în Republica Moldova vor influența relațiile cu UE. În acest context, Consiliul încurajează autoritățile Republicii Moldova să întreprindă eforturile necesare pentru consolidarea statului de drept și implementarea angajamentelor sale în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. UE acordă o importanță specială organizării într-o manieră democratică a alegerilor parlamentare din primăvara anului 2009”.

adoptată în decembrie 2007, care i-a obligat să se conformeze noilor cerințe până la 1 octombrie 2008, la sfârșitul lui ianuarie 2009 actele partidelor au fost verificate și declarate ca fiind în conformitate cu legea nouă.

În perioada preelectorală partidele politice și-au intensificat activitățile, pregătindu-se de lansarea campaniilor electorale. S-au desfășurat congrese și conferințe, au fost relansate mijloace de informare în masă de partid, au fost lansate și alte publicații țintite spre electorat. Activitatea partidelor politice a fost orientată spre informarea populației privind programele politice și consolidarea organizațiilor primare. În același timp, fiind influențate de restricțiile legislative pentru participarea în cursa electorală, s-au fost înregistrat tendințe de reorientare electorală a liderilor locali și consolidarea rîndurilor potențialilor concurenți electorali, iar unele partide mici au fuzionat luînd în considerație imposibilitatea formării blocurilor electorale.

Potrivit Codului electoral, campania electorală poate fi lansată de partidele politice doar după înregistrarea oficială în calitate de concurenți electorali. Partidele politice, practic, au intrat neoficial în cursa electorală cu mult înainte de anunțarea alegerilor parlamentare.

Mass-media

În perioada preelectorală mass-media s-a activizat și mesajele ei, direct sau indirect, vizau viitorul proces electoral. Ziarele de partid s-au distribuit gratuit către cititori. Mijloacele de informare în masă publice și cele independente nu au asigurat diversitatea de opinii, fiind periclitată de tendințe părtinitoare, reflectînd intensiv imaginea pozitivă a guvernării, pe de o parte și imaginea negativă a opoziției pe de altă parte. Nerespectarea pluralismului de opinii au privat cetățenii de dreptul la informarea veridică și corectă, a distorsionat opinia publică, influențînd astfel opțiunea exprimării unui vot conștient. În același timp, unele instituții ale audiovizualului au fost supuse presiunilor administrative din partea autorităților⁸.

Constatări

În perioada preelectorală comportamentul autorităților publice responsabile de pregătirea de alegerile parlamentare din 2009, a fost marcat de lipsa de transparență în ceea ce ține de numirea datei alegerilor și raportarea perioadei electorale la procedurile ulterioare de alegere a Președintelui Republicii, de desconsiderare a recomandărilor organizațiilor internaționale⁹ și a experților locali¹⁰ în ceea ce ține de calitatea legislației electorale, de corespunderea acestora principiilor și bunelor practici în materie electorală¹¹, precum și de comprimarea perioadei

⁸ Postul de televiziune PRO TV și alte instituții ale audiovizualului au fost în pragul retragerii licențelor de emisie.

⁹Notă nr. AS/Mon(2008)28 din 13 noiembrie 2008 privind Respectarea obligațiilor și angajamentelor de către Moldova; Avizul comun nr.484/2008 CDL (2008) 094 al CE și OSCE/BIDDO din 10 aprilie 2008 asupra Codului electoral al Republicii Moldova; Raportul Comisiei pentru respectarea obligațiilor și angajamentelor de către statele membre ale Consiliului Europei (Comisia de Monitorizare), APCE (doc.11374, 14 septembrie 2007); Hotărîrea CEDO, Tănase versus Moldova, etc.

¹⁰ Igor Boțan, Ion Creangă, Corneliu Gurin, Contextul preelectoral. Cadrul legislativ și contextul electoral din Republica Moldova în preajma alegerilor parlamentare din 2009, Editura Bons Offices, Chișinău 2008.

¹¹ P. 63, 64, 65 din Codul bunelor practici în materie electorală. Linii directoare și Raport explicativ, aprobat de Comisia de la Veneția, 18-19 octombrie 2002. CDL-AD (2002)23rev." P. 63. Stabilitatea dreptului este un element important al credibilității procesului electoral și este esențială pentru consolidarea democrației. Prin urmare, modificarea frecventă a normelor sau caracterul lor complex pot dezorienta alegătorul. Alegătorul poate conchide, în mod corect sau incorect, că dreptul electoral este doar un instrument cu care operează cei care sunt la putere și că votul alegătorului nu mai este elementul esențial care decide rezultatul scrutinului. P. 64. Necesitatea de a garanta stabilitatea nu privește, în practică, atât principiile fundamentale a căror contestare formală este greu de imaginat, cât cea a unor reguli mai precise ale dreptului electoral, în special a celor care reglementează sistemul electoral propriu-zis, componența comisiilor electorale și constituirea teritorială a circumscripțiilor. Aceste trei elemente sunt frecvent – în mod corect sau incorect – considerate a fi factori decisivi în determinarea rezultatelor scrutinului. De aceea, trebuie evitate nu numai manipulările în favoarea partidului la putere, ci chiar tentativele de manipulare. P. 65. Ceea ce trebuie evitat, este nu atât modificarea sistemelor de scrutin - ele pot fi întotdeauna îmbunătățite – ci modificarea lor

electorale și limitarea termenului dezbaterilor electorale.

Confruntările cu substrat electoral dintre autoritățile centrale și administrația primăriei municipiului Chișinău au fost apreciate ca fiind de natură să pericliteze autonomia și democrația locală.

Guvernul în această perioadă și-a direcționat activitatea spre repartizarea pe criterii politice a resurselor bugetare, prevăzute la capitolul investiții capitale, pe majorarea plăților salariale și a compensațiilor, subsidiilor și a altor avantaje cu caracter social, însoțite de indexarea pensiilor, precum și declarațiile și acțiunile de micșorare a prețurilor în această perioadă au avut un efect electoral pro guvernare. Toate aceste activități au fost prezentate de autorități ca un merit în exclusivitate al partidului de guvernământ, ca după alegeri să se solicite reducerea cu 20% a tuturor cheltuielilor bugetare.

Hărțuirea unor potențiali concurenți electorali sau a reprezentanților acestora, intentarea de dosare penale¹² politice și utilizarea din abundență a resurselor administrative, precum și intimidarea și amenințarea persoanelor active politic au descurajat implicarea politică a multor cetățeni. Iar lipsa diversității de opinii în activitatea mass-media, periclitată de tendințe părtinitoare și învinuiri reciproce, a creat o atmosferă psihologică tensionată în societate, care a luat amploare odată cu apropierea de alegerile parlamentare.

Toate aceste fapte au fost scoase în evidență de societatea civilă, care s-a arătat îngrijorată:

- de starea de lucruri în perioada preelectorală;
- de crearea premiselor pentru un comportament electoral incorect și sporirea riscurilor de fraudare a viitoarelor alegeri, fapt ce din start a făcut să fie pusă la îndoială sinceritatea guvernării în organizarea unor alegeri parlamentare libere și corecte.

V. PERIOADA ELECTORALĂ

Perioada electorală a început odată cu numirea de către Parlament, la 2 februarie 2009, a datei alegerilor parlamentare și a durat până la confirmarea alegerilor de către Curtea Constituțională și validarea mandatelor. Data alegerilor parlamentare a fost fixată pentru 5 aprilie 2009. Stabilirea datei alegerilor a dat start campaniilor electorale ale partidelor politice, care s-au înscris diferențiat în competiția electorală în calitate de concurenți electorali și a durat până la 4 aprilie 2009, cu o zi înainte de ziua votării. Anunțarea datei alegerilor a pus în funcțiune mecanismul de administrare a alegerilor, iar CEC devine autoritatea principală în gestionarea procesului electoral.

Concurenții electorali

Perioada electorală a demarat cu înregistrarea concurenților electorali, proces care a durat până la 5 martie 2009. Această procedură a decurs fără probleme și CEC a înregistrat și a admis în cursa electorală 21 de concurenți electorali.

Dintre cele 28 de partide politice înregistrate la Ministerul Justiției, 15 partide politice și-au desemnat candidați proprii.

În ordinea înregistrării la CEC, aceste partide sînt:

1. Partidul Social Democrat (PSD);

frecventă sau cu puțin timp (mai puțin de un an)

¹² Igor Boțan, La ce servește dreptul de vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat? www.alegeri.md

Cel mai trist și îngrijorător lucru este, însă, că organele de ocrotire a normelor de drept au devenit, se pare, instrumente pentru reglări de conturi politice. Aceluiași Serafim Urechean și unui șir de funcționari care au lucrat cu el la Primăria municipiului Chișinău le-au fost fabricate dosare penale. În definitiv, nici unul din cazurile împotriva lui Urechean nu a fost demonstrat, iar pentru prejudiciul cauzat onora dintre învinuiți, Guvernul a fost nevoit să achite despăgubiri, potrivit deciziilor CEDO. Un lucru demn de consemnat este că "dosariada" s-a extins, practic, asupra liderilor tuturor partidelor de opoziție cu un rating ce depășește 2% și în general asupra politicienilor de opoziție cu o anumită influență.

2. Partidul Liberal (PL);
3. Alianța "Moldova Noastră" (AMN);
4. Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD);
5. Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM);
6. Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM);
7. Partidul Democrat din Moldova (PDM);
8. Uniunea Centristă din Moldova (UCM);
9. Mișcarea social-politică "Acțiunea Europeană" (MAE);
10. Partidul Dezvoltării Spirituale "Moldova Unită" (PDSMU);
11. Partidul Conservator (PC);
12. Partidul Ecologist "Alianța Verde" din Moldova (PEMAVE);
13. Partidul "Pentru Neam și Țară" (PpNȚ);
14. Uniunea Muncii "Patria-Родина" (UMPR);
15. Partidul Republican din Moldova (PRM);

Dintre cele 15 partide înregistrate în cursa electorală 3 (PEMAVE; PpNȚ; UMPR) s-au retras, declarînd susținere altor concurenți electorali. Alături de partidele politice au fost înregistrați și 6 candidați independenți, dintre care pînă în ziua alegerilor unul s-a retras, în susținerea altui concurent electoral.

Observatorii

Pentru monitorizarea alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, Comisia Electorală Centrală a acreditat observatori naționali și internaționali din partea diferitor organizații naționale și internaționale: Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO), Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT, Misiunea de observatori a CSI, Consiliul Adunării Interparlamentare a statelor-membre ale CSI, Ambasada Bulgariei în Republica Moldova, Parlamentul Republicii Azerbaidjan, Reprezentanța din Moldova a Fundației „EURASIA”, 2102 observatori naționali din partea Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM), precum și observatori din partea concurenților electorali.

Observatorii LADOM au activat pe întreg teritoriul Republicii Moldova și au raportat asupra încălcărilor și neregulilor depistate în procesul de observare. În unele cazuri observatorii au fost intimidați și limitați în posibilitățile de a observa procesul electoral sau de a obține informația solicitată. Totuși, pentru ca activitatea observatorilor pe termen scurt să devină mai eficientă, aceștia urmează să exercite observarea procedurilor electorale în teritoriile încredințate cel puțin cu 10-20 de zile înaintea zilei votării.

Constatări

În perioada electorală administrarea alegerilor a decurs, în general, în conformitate cu prevederile și în limita termenelor stipulate în Codul electoral. În această perioadă observatorii LADOM au raportat un șir de nereguli și încălcări ale legislației electorale. În special, aceste încălcări vizează comportamentul concurenților electorali, mass-media și autoritățile publice. Principalele categorii de încălcări:

1. Intimidarea concurenților electorali și a reprezentanților acestora

În perioada electorală observatorii LADOM au raportat diverse cazuri de intimidare, agresare și tratament diferențiat față de unii concurenți electorali. Agresarea reprezentanților concurenților electorali și împiedicarea organizării întrunirilor cu alegătorii au fost înregistrate în mai multe localități, cu implicarea unor persoane necunoscute sau autorităților publice. Exercițarea de presiuni din partea organelor de drept și de control asupra unor reprezentanți ai concurenților

electorali și a susținătorilor lor, de rînd cu tratamentul diferențiat aplicat față de aceștia din partea autorităților publice centrale și locale, a constituit obiectul unor sesizări către autoritățile electorale, prin care s-a sensibilizat și opinia publică. Aici se înscrie și hărțuirea reprezentanților concurenților electorali cu dosare penale, devenită tradiție în campaniile electorale.

2. Influența abuzivă asupra alegătorilor

Metodele de agitație electorală, aplicate de unii concurenți electorali, au degenerat în acțiuni de intimidare a funcționarilor și angajaților din organizațiile bugetare, pentru a-i determina să voteze anumiți concurenți electorali. De asemenea, alegătorii au fost presați de autorități să participe la întîlnirile cu anumiți reprezentanți ai concurenților electorali. Majoritatea concurenților electorali au practicat implicarea elevilor în acțiunile electorale și oferirea de cadouri electorale alegătorilor.

3. Utilizarea resurselor administrative în campania electorală

Campania electorală a fost marcată de utilizarea masivă a resurselor administrative. Conducerea de vîrf a republicii și deputații au utilizat pîrgii legale pentru a folosi în campania electorală mijloacele de transport și comunicare, oficiile, aparatul administrativ, structurile de securitate și pază etc. Utilizarea resurselor publice necontabilizate în folosul unor concurenți electorali a creat condiții inegale pentru concurenții electorali.

4. Plasarea afișajului electoral în locuri neautorizate

Una din cele mai răspîndite forme de încălcare a legislației electorale în perioada electorală se referă la modul de răspîndire a afișajului electoral. Practic, toți concurenții electorali au răspîndit publicitate electorală și au plasat afișaj electoral în locuri nepermise de legislație. Plasarea afișelor electorale pe stîlpi, garduri, copaci, și alte locuri nepermise, a devenit un tablou obișnuit, iar murdărirea, deteriorarea și distrugerea sistematică a panourilor publicitare ale concurenților electorali a constituit obiectul adresărilor către organele de drept și organele electorale.

Plasarea afișajului electoral în locuri neautorizate, se datorează și faptului că un șir de autorități locale nu au stabilit locurile oficiale de afișaj electoral sau le-a stabilit cu multă întîrziere, iar în unele localități panourile publicitare au lipsit cu desăvîrșire, motivîndu-se lipsa de mijloace financiare în acest scop.

5. Comportamentul indecent al concurenților electorali

Unii reprezentanți ai concurenților electorali au avut un comportament neonest față de concurenții lor. Aceștia au folosit un limbaj ofensator, denigrator în adresa altor concurenți electorali. Înjurăturile și cuvintele licențioase, adresate liderilor concurenților electorali, nu au lipsit din vocabularul acestor reprezentanți.

6. Presiuni asupra societății civile

În perioada electorală observatorii LADOM au fost ținta unor presiuni din partea autorităților publice, concurenților electorali și mass-media. Limitarea accesului observatorilor la informațiile și la activitățile cu caracter electoral, refuzul de a pune la dispoziția observatorilor încăperile contractate, contestarea acțiunilor organizațiilor neguvernamentale, atragerea în procese judecătorești și condamnarea ONG-urilor pentru activități de observare și investigare electorală nu a lipsit pe întreaga perioadă electorală.

7. Reflectarea campaniilor electorale în mijloacele mass-media

Majoritatea instituțiilor media în perioada electorală au avut un comportament părtinitor. Activitatea acestora nu a asigurat prezentarea unei informații veridice și corecte, cu respectarea pluralismului de opinii. Comportamentul instituțiilor media în perioada electorală au lipsit alegătorii de accesul liber la diversitatea de opinii, fapt pentru care, principalele posturi de televiziune, M1, N4, NIT, PRO TV Chișinău, TV 7 și TVC 21, au fost sancționate public de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului¹³. Promovarea unor politici editoriale părtinitoare a fost

^{1 3} Pentru nerespectarea pluralismului de opinii în programele de știri în perioada de 13 februarie -10 martie 2009,

demonstrată prin multiple rapoarte ale organizațiilor neguvernamentale specializate în monitorizarea reflectării campaniilor electorale în mass-media (API, CIJ, APEL).

VI. ADMINISTRAREA ALEGERILOR

Sistemul organelor electorale

Administrarea alegerilor este realizată de un sistem de organe electorale, care cuprinde Comisia Electorală Centrală, Consiliile electorale raionale și Birourile electorale ale secțiilor de votare. CEC activează permanent, CER au fost constituite cu 50 de zile înainte de ziua votării, iar birourile electorale cu 20 de zile.

Comisia Electorală Centrală

Comisia Electorală Centrală, fiind unicul organ electoral ce activează permanent, este constituită din 9 membri cu drept de vot deliberativ, dintre care: un membru este desemnat de către Președintele Republicii Moldova, un membru este desemnat de către Guvern și 7 membri sînt numiți de Parlament, inclusiv 5 membri desemnați de către partidele de opoziție, proporțional numărului de mandate deținute în Parlament. Actuala componență a CEC activează din 11 noiembrie 2005 pentru un mandat de 5 ani și este rezultatul unui consens politic.

Consiliile electorale raionale

Consiliile electorale raionale au fost organizate în fiecare circumscripție electorală care corespunde limitelor teritoriale raionale. Pentru alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 CEC, cu 50 de zile înainte de ziua votării, a constituit consiliile electorale raionale, în componența a 7-11 membri cu drept de vot deliberativ. Candidaturile a 2 membri se propun de judecătorii raionale, iar ceilalți membri se propun de partidele politice proporțional reprezentării lor în Parlament la data constituirii consiliilor electorale.

Consiliile electorale de circumscripție și-au asumat recrutarea și instruirea membrilor birourilor electorale, au totalizat în baza proceselor-verbale ale birourilor electorale rezultatele alegerilor la nivel de raion și au prezentat informațiile respective CEC.

Birourile electorale ale secțiilor de votare

Birourile electorale au fost constituite de către consiliile raionale pentru fiecare secție de votare, în componența a 5-11 membri cu drept de vot deliberativ. Candidaturile a 3 membri ai birourilor electorale se propun de către consiliile locale, iar candidaturile celorlalți membri se propun de partidele reprezentate în Parlament proporțional mandatelor deținute. Membrii birourilor electorale nu pot fi membri de partid.

Birourile electorale verifică listele electorale, informează alegătorii despre locul votării, examinează adresările și contestațiile cetățenilor asigură exercitarea dreptului de vot al alegătorilor și îndeplinește și alte atribuții stabilite de legislația electorală.

Componența gender a organelor electorale

În toate organele electorale au activat preponderent femeii, numărul cărora l-a depășit de două ori pe cel al bărbaților. Spre exemplu în Ștefan Vodă au activat 72 bărbați și 341 femei, în Cimișlia 111 bărbați și 274 femei, în Anenii Noi 98 bărbați și 326 femei, în Basarabeasca 47 bărbați și 123 femei, la Căușeni 128 bărbați și 332 femei, iar la Bălți 248 bărbați și 425 femei etc.

Prestația organelor electorale

În perioada electorală activitatea Comisiei Electorale Centrale a avut o prestație profesionistă și competentă. LADOM a apreciat pozitiv eforturile CEC în asigurarea bunei desfășurări a alegerilor parlamentare. Aprobarea unui șir de modele de documente necesare concurenților electorali, observatorilor și altor subiecți implicați în procesul electoral, asigurarea semnării de către actorii

---

Consiliul Coordonator al Audiovizualului prin decizia sa, a sancționat public principalele instituții ale audiovizualului.

implicați în procesul electoral a Codului de conduită în alegeri, precum și eforturile depuse pentru evitarea votului multiplu, reducerea din obstacolele cu care se confruntă alegătorii din străinătate și asigurarea dreptului de vot persoanelor fără viză de domiciliu și celor cu buletinele de identitate a căror termene de valabilitate a expirat, au fost înalt apreciate de ONG-uri și partidele politice.

În perioada electorală a fost vizibilă prezența CEC în teritoriu, care în colaborare cu ONG-urile au realizat diverse programe de educație civică și de instruire a funcționarilor electorali, a tinerilor alegători, a reprezentanților și observatorilor din partea partidelor și altor categorii de observatori, care urmau să fie implicați în procedurile electorale.

În ziua votării și pe parcursul totalizării rezultatelor alegerilor activitatea CEC sa caracterizat prin operativitate, transparență și corectitudine. Termenele pentru transmiterea rezultatelor alegerilor din 5 aprilie de la birourile electorale ale secțiilor de votare la consiliile electorale de circumscripție și, ulterior, la Comisia Electorală Centrală au fost, în general, respectate. Informația parvenită la CEC pe parcursul nopții de după alegeri, rezultatele preliminare ale alegerilor pentru fiecare concurent electoral au fost publicate pe pagina web a CEC, fiind accesibilă tuturor doritorilor. Totalizarea rezultatelor alegerilor parlamentare a fost finalizată la 9 aprilie 2009, iar rezultate pentru fiecare secție de votare au fost plasate pe pagina web.

Deși activitatea organelor electorale nu a fost supusă criticilor în perioada electorală, aceasta a generat și un șir de probleme:

1. În cadrul totalizării rezultatelor votării, CER a returnat birourilor electorale procesele-verbale întocmite incorect. De remarcat că acest lucru s-a întâmplat fără o renumărare a rezultatelor votării și în absența documentelor electorale, fapt ce vine în contradicție cu prevederile Codului electoral și conduce la nulitatea unor astfel de procese-verbale corectate.

2. Acreditarea observatorilor nu a fost posibilă în ultimele 5 zile fapt ce a generat probleme pentru asigurarea observării în secțiile în care pe motive obiective, unii observatori acreditați nu au putut să participe la observarea alegerilor, iar înlocuirea lor cu alții nu era admisă de legislația electorală.

3. Selectarea și instruirea funcționarilor electorali din birourile electorale nu a fost suficient de calificată, fapt ce a generat multiple probleme în cadrul administrării alegerilor în ziua votării.

4. Alegătorilor din stînga Nistrului nu li sa oferit o posibilitate adecvată pentru a vota la orice secție de votare din partea dreaptă a Nistrului, aceștia fiind repartizați doar la anumite secții de votare, fapt ce a condus la imposibilitatea de a vota.

5. Soluțiile date de CEC pentru votarea peste hotare nu au fost proporționale cu solicitările alegătorilor din străinătate, prin urmare, alegătorii din străinătate nu au avut condiții de a-și exercita dreptul de vot.

În urma constituirii secțiilor de votare și formării birourilor electorale, sistemul electoral trebuia să activeze în deplina lui componență, însă monitorizarea activității acestora ne arată că un șir de birouri electorale nu au asigurat activitatea secțiilor de votare în regim normal. Multe secții de votare nu erau accesibile pentru alegători, iar telefoanele de contact nu funcționau. Listele electorale nu au fost verificate și corectate. Modul de formare a birourilor electorale s-a dovedit a fi ineficient și falimentar. În componența birourilor au fost incluse persoane formale, fără a avea acordul acestora, unii fiind din alte localități etc., fapt ce ar fi făcut imposibilă funcționarea normală a unor birouri electorale fără modificarea componenței acestora. De asemenea, unele birouri electorale au fost constituite sub influența unor concurenții electorali sau autorități locale, lucru care a pus în pericol independența activității acestora. Acest lucru a fost demonstrat și în cadrul procedurii renumărării rezultatelor votării, unde unii membri ai birourilor electorale sau solidarizat cu partidele politice care iau desemnat și au boicotat activitatea birourilor electorale. Cele mai grave încălcări ale birourilor electorale se referă la întocmirea incorectă a proceselor verbale și calcularea greșită a rezultatelor alegerilor. LADOM a constatat că 208

procesele-verbale ale secțiilor de votare au fost întocmite incorect, ele fiind lovite de nulitate impunea invalidarea alegerilor. CER au depistat aceste erori, dar nu au întors toată documentația electorală la birourile electorale pentru renumărarea voturilor, solicitând doar corectarea formală a proceselor-verbale, acțiune interzisă de legislație. În această situație, fără a fi renumărate voturile, validarea alegerilor nu era posibilă. Situația a fost salvată prin solicitarea de către Președintele PCRM a renumărării voturilor, solicitare acceptată de Curtea Constituțională. Prestația defectuoasă a totalizării rezultatelor alegerilor de către birourile electorale a fost demonstrată și în cadrul renumărării voturilor, care a scos în evidență erori ale primelor totalizări. În concluzie, modul de formare a organelor electorale se impune a fi revăzut.

Listele electorale

Pentru asigurarea corectitudinii listelor alegătorilor, CEC, împreună cu Ministerul Dezvoltării Informaționale, au anunțat inițial perfectarea Registrului de stat al alegătorilor ca sistem informațional unic integrat de evidență a alegătorilor din Republica Moldova. Acest lucru a derutat autoritățile locale, care așteptau aceste liste fără a perfectă propriile liste electorale. Registrul alegătorilor nu a fost pregătit, iar autoritățile locale au început să verifice listele electorale vechi, însă nu sa reușit verificarea lor calitativă, înainte de a fi transmise birourilor electorale. În consecință, un șir de persoane cu drept de vot au rămas în afara listelor electorale, persoanele decedate nu au fost excluse din aceste liste, la domiciliul unor persoane au fost înscrise persoane care nu locuiesc la acea adresă etc. Astfel au sporit suspiciunile concurenților electorali asupra unei posibile fraudări a alegerilor, iar după votare unii concurenți electorali au solicitat verificarea listelor și confruntarea semnăturilor alegătorilor din listele electorale. Această procedură a făcut și obiectul contestațiilor depuse de opoziție la Curtea de Apel, care a dispus interzicerea concurenților electorali de a verifica listele, lucru care a trezit noi bănuieli de fraudare a alegerilor. Imperfecțiunea mecanismului de pregătire a listelor electorale și lipsa de responsabilitate a autorităților pentru asigurarea integrității acestora, ca mecanism de verificare a corectitudinii alegerilor, a condus la faptul ca listele electorale să constituie principalul motiv pentru care alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 să fie considerate de opoziție drept fraudate.

Contestații

În perioada electorală organele electorale au fost sesizate de concurenții electorali, autoritățile publice și cetățeni referitor la diverse încălcări a legislației electorale. Deteriorarea afișajului electoral, intimidarea reprezentanților concurenților electorali, folosirea resurselor administrative, crearea de impedimente pentru întâlnirile cu alegătorii, sursele de finanțare ale concurenților electorali, etc. au constituit obiectul unor sesizări adresate organelor electorale și instanțelor judecătorești. Contestațiile depuse au fost examinate în termenii stabiliți de legislația electorală. De asemenea, diverse încălcări ale legislației electorale au fost constatate și sancționate de organele de drept. Organele de poliție au întocmit multiple procese-verbale, iar instanțele de judecată au aplicat amenzi la sute de cetățeni pentru plasarea afișajului electoral în locuri neautorizate.

În perioada electorală, cât și în ziua alegerilor, nu au fost înregistrate multiple contestații din partea concurenților electorali, fapt ce a demonstrat că aceștia au fost de acord cu modul cum se administrează alegerile și cu mersul campaniilor electorale. Numai după ce au fost anunțate rezultatele alegerilor și s-audeclanșat protestele în masă, concurenții electorali au abordat problema fraudării alegerilor, solicitând în acest sens verificarea listelor electorale.

VII. ZIUA ALEGERILOR

Ziua alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009 a decurs calm și cu puține incidente. Pe întreaga durată a zilei alegerilor mai mult 2000 de observatori au monitorizat desfășurarea procesului

electoral. Observatorii au fost prezenți la deschiderea secțiilor de votare, au observat procesul de votare, au monitorizat numărarea voturilor și întocmirea proceselor-verbale cu privire la rezultatele votării. De asemenea, 36 observatori au monitorizat prestația consiliilor electorale de circumscripție și totalizarea rezultatelor.

Observatorii au raportat că ziua alegerilor a decurs relativ calm. În general, secțiile de votare s-au deschis la timp și birourile electorale au activat fără incidente majore, excepție făcând doar secția de votare din s. Corjova, unde milițienii regiunii separatiste au împiedicat deschiderea secției de votare și au interzis organizarea votării în această localitate. De asemenea, observatorii LADOM au mai raportat că unele secții de votare nu au fost amenajate suficient de bine pentru exercitarea procesului de votare, aveau o iluminare redusă, din care cauză observatorii nu au putut observa întregul proces de votare. Totodată, unele secții de votare au fost deschise fără a se întocmi procese-verbale. După mai multe ore de lucru, unele birouri electorale au constatat că nu au întocmit procese-verbale la deschiderea secției de votare și aceste procese-verbale nu au fost introduse în urnele de vot. Aceste procese-verbale au fost completate și introduse în urna de vot cu întârziere.

Cu toate că votarea în ziua alegerilor a decurs calm, observatorii LADOM au constatat cazuri de încălcare a legislației electorale. Aceste încălcări vizează:

- *agitația electorală ilegală*. Potrivit legislației electorale, agitația electorală se încheie cu o zi înainte de ziua votării. În mare parte cerințele legale au fost respectate. Totuși, în ziua precedentă și în ziua votării pe alocuri au fost înregistrate cazuri de agitație electorală în care au fost implicați reprezentanți ai autorităților publice locale sau ai concurenților electorali, care încercau să determine alegătorii să voteze un anumit concurent electoral.

- *listele electorale imperfecte*. Eforturile depuse de organele electorale pentru a verifica listele electorale și a le definitiva nu au înlăturat toate deficiențele acestora. La multiple secții de votare listele electorale nu au fost supuse verificărilor în modul corespunzător. În ziua votării s-au înregistrat multiple cazuri când persoanele decedate nu erau excluse din liste, multe persoane cu domiciliul în perimetrul secției de votare nu erau incluse în listele electorale. Mulți alegători, în mod special din municipiile Bălți și Chișinău, s-au plîns că în apartamentele lor au fost înscrise persoane străine, respectiv și în listele electorale. Totodată, în unele secții de votare s-a format coadă pentru a vota pe liste suplimentare, fapt care a făcut ca mulți alegători să se întoarcă acasă fără a-și exprima votul, etc.

- *intimidarea alegătorilor*. Alegătorii din localitățile din stînga Nistrului nu au avut permisiunea să participe la votare, iar doritorii de a vota au fost intimidați și persecutați de milițieni, vameși și alți reprezentanți ai regimului separatist. În satul Corjova alegătorii care au venit să voteze au fost intimidați și amenințați cu arest de milițienii regiunii separatiste. În ajun aceștia au fost vizitați de reprezentanții autorităților separatiste și milițieni, care le-au cerut cetățenilor să nu iasă la votare. În localitatea Chițcani mai mulți alegători au fost opriți la punctul de trecere, unde au fost percheziționați și amenințați de forțele separatiste.

- *neaplicarea ștampilei în actele de identitate*. O încălcare care marchează procesul de votare este neaplicarea ștampilei „Alegeri 05.04.09” în fișa de însoțire a buletinului de identitate. În mai multe localități, birourile electorale au permis alegătorilor să voteze fără a li se aplica ștampila „Alegeri 05.04.09” în buletinul de identitate. Aceste încălcări au fost sistate la insistența observatorilor, iar în Ștefan Vodă a fost nevoie să se pronunțe instanța de judecată.

- *prezența persoanelor neautorizate în incinta secțiilor de votare*. În unele secții de votare au fost înregistrate cazuri când persoane neautorizate s-au aflat mai mult timp în secția de votare decît timpul necesar pentru votare.

- *votarea cu acte inadecvate*. Unor alegători li s-au permis să voteze cu acte de identitate

inadecvate, cu pașaportul de străinătate, în baza copiilor buletinelor de identitate, cu livretul militar și fișa din buletinul de identitate.

- *prezența mai multor persoane în cabina de vot.* În unele secții de votare a fost înregistrat fenomenul votului împreună cu familia.

- *dispariția unor ștampile.* În secția de votare nr. 20 din Dubăsarii Vechi (Criuleni), în jurul orei 18:00 a fost semnalată dispariția ștampilei „votat” din una dintre cabinetele de vot, etc.

După examinarea fișelor prezentate de observatorii LADOM, în care au fost fixate încălcările comise în ziua votării și în cadrul totalizării rezultatelor votării, situația a devenit alarmantă. Constatările se referă la o serie de încălcări ale legislației electorale, multiple nereguli, erori din procesele verbale electorale întocmite de către birourile electorale ale secțiilor de votare, carențe privind listele electorale, etc. Cele mai grave dintre acestea sunt: coruperea alegătorilor, agitația electorală în ziua alegerilor, influențarea alegătorilor, prezența persoanelor neautorizate în incinta și în preajma secției de votare, votul indirect (votul în locul altor persoane), votarea cu acte de identitate interzise, neaplicarea de către birourile electorale a ștampilei „Alegeri 05.04.2009” pe actul de identitate, incidente legate de ștampila cu mențiunea „votat”, totalizarea incorectă a rezultatelor alegerilor în 208 secții de votare, intimidarea alegătorilor, interdicții nejustificate față de alegători de a-și exercita dreptul la vot, intimidarea observatorilor, liste electorale defectuoase, etc. Toate acestea au subminat corectitudinea votării în ziua alegerilor și se impunea o renumărare a rezultatelor alegerilor lucru, care s-a și întâmplat.

VIII. SITUAȚIA POSTELECTORALĂ

Totalizarea rezultatelor alegerilor

Imediat după încheierea procesului de votare și totalizarea rezultatelor alegerilor au fost anunțate rezultatele preliminare ale alegerilor. Exit-polul a anunțat o victorie a PCRM cu 44,7%, iar PL a acumulat 14,5%, PLDM - 14% și AMN – 9,9%. A doua zi LADOM a anunțat rezultatele numărătoare rapide, care de asemenea a confirmat înțietatea PCRM- 49,66%, PL – 14,06%, PLDM – 13,11%, AMN – 9,56%. În același timp, CEC anunța periodic rezultatele votării, care reflectau victoria PCRM. În final, rezultatele alegerilor au stabilit pentru PCRM - 49,48%, PL - 13,14, PLDM - 12,43 și AMN – 9,77%. Același lucru a fost confirmat și de numărătorea paralelă a LADOM, care a prelucrat 1846 de procese verbale și a obținut următoarele rezultate: PCRM – 49,48%, PL – 12,75%, PLDM – 12,28%, AMN – 9,87%. După renumărarea rezultatelor alegerilor, CEC a anunțat că concurenții electorali au obținut: PCRM – 49,48%, PL – 13,13%, PLDM – 12,43%, AMN – 9,77%. Și în acest caz rezultatul final al repartizării mandatelor nu s-a schimbat, 60 de mandate îi revin PCRM, câte 15 mandate le revin PL și PLDM și 11 mandate îi revin AMN.

Acțiuni de protest

La 6 aprilie 2009 la Chișinău au demarat acțiuni pașnice de protest la care au participat, în mare parte, persoane tinere. La 7 aprilie peste 10.000 de protestatari au acuzat Partidul Comuniștilor (PCRM) de comiterea fraudelor electorale și au cerut alegeri noi.

Fiind solidari cu acțiunile de protest din capitală, în orașele Bălți, Ungheni, Orhei, Căușeni, Cahul și în alte raioane au fost organizate proteste de solidaritate. Asemenea proteste pe parcurs au fost organizate și în străinătate, în Italia, Belgia, Franța, SUA, etc.

Ulterior, acțiunile de protest din Chișinău au degenerat în acte de violență.

Degenerarea protestelor în acte de vandalism

La 7 și 8 aprilie acțiunile de protest au ieșit de sub control. Grupuri de instigatori au incitat mulțimea, care a comis acte de vandalism. Protestatarii au luat cu asalt clădirea Parlamentului pe care au incendiat-o și au distrus și jefuit toate etajele. De asemenea a fost atacată clădirea Președinției și distruse primele etaje. Acțiunile organelor de forță păreau a fi necoordonate, reacția

poliției nu a fost pe potrivă să împiedice atacurile protestatarilor care aruncau în aceștia cu pietre. Cordonul de poliție era format din polițiști tineri și neexperimentați. Poliția nu a utilizat echipament specializat și nu a chemat la ordine mulțimea prin intermediul megafoanelor, echipele de polițiști ce apărau clădirea Parlamentului au cedat-o benevol protestatarilor, care au vandalizat-o.

Acțiunile partidelor de opoziție

În primele zile liderii opoziției au încercat să oprească mulțimea de la acțiuni ilegale și în nenumărate rânduri liderii PL, PLDM și AMN au îndemnat protestatarii la acțiuni pașnice, fără excese. Cu regret însă nu au reușit să ia situația sub control și s-au desolidarizat de acțiunile ilegale de protest anunțând că nu ei sînt responsabili de organizarea acțiunilor de masă și condamnând actele de vandalism. Totodată opoziția învinuiește autoritățile cum că acestea ar fi organizat provocările pentru a ascunde fraudele electorale. Opoziția a solicitat verificarea listelor electorale pentru a se convinge că unele persoane nu au votat în mai multe secții de votare, avînd mai multe fișe la buletinele de identitate, și că în locul celor absenți și celor decedați nu au votat alte persoane. CEC a permis concurenților electorali și observatorilor să verifice listele electorale și să facă copii de pe ele însă, la contestațiile depuse de PCRM, Curtea de Apel Chișinău a interzis copierea listelor electorale.

Calificarea acțiunilor stradale

Autoritățile statului au calificat acțiunile protestatarilor drept tentativă de lovitură de stat, puci, etc., învinuind de organizarea acestor manifestații partidele de opoziție și România. La rîndul lor partidele de opoziție au declarat că toată responsabilitatea pentru cele întîmplate îi revine autorităților, cu consimțămîntul indirect al cărora au fost comise, solicitînd organizațiilor internaționale să exercite o anchetă independentă asupra celor întîmplate în Moldova.

Represiuni ale protestatarilor

După ce s-au temperat acțiunile de protest, organele de poliție au intervenit în forță și au dispersat mulțimea, reluînd controlul asupra clădirilor Parlamentului și a Președinției. Pentru a preveni deplasarea protestatarilor din raioanele republicii, drumurile au fost blocate și protestatarii au fost împiedicați să se deplaseze la Chișinău.

Serviciile speciale ale organelor de forță au efectuat înregistrări video a acțiunilor ce s-au desfășurat în zilele de 7 și 8 aprilie și persoanele care au fost identificate au fost arestate. Arestările au început în întreaga republică, la licee, la domiciliu, la universități și alte instituții sau pe stradă. Măsurile întreprinse de organele de poliție post manifestații, din cadrul comisariatului general de poliție din Chișinău și în celelalte comisariate, au fost marcate de represiuni dure cu aplicarea unor măsuri disproporționate ce impuneau acțiuni de tortură fizică și psihologică, de tratament inuman și degradant. Din momentul reținerii, persoanele nu aveau acces la avocați solicitați, iar avocații numiți din oficiu își maltratau clienții de rînd cu polițiștii și estorcau bani de la rudele clienților. Spre exemplu, avocatul Grigore G. a intimidat mai mulți tineri pentru a depune mărturii organelor de anchetă, a solicitat sume de bani de la rudele acestora, șantajîndu-i că dacă nu aduc bani, copiii lor vor fi închiși pe un termen de 25 de ani. În așa mod, el a primit de la familia Crăciuneac (500 lei), Cibotari Oleg (2000 lei) și Ciobotari Dumitru (4000 lei).

Minorii reținuți erau transportați în diferite secții de poliție din raioane, fără ca părinții, rudele și publicul să fie informați despre locul aflării acestora. Organele de poliție dezinformau părinții și rudele care solicitau informații despre copiii lor. Reținuților li s-au luat banii și bunurile pe care le aveau asupra lor, fără a li se mai restitui. Toți cei reținuți erau deținuți în condiții degradante, cîte 12-15 persoane într-o cameră mică, fără aerisire, nu li s-a dat mîncare și apă timp de 3 zile, au fost ținuți dezbrăcați în frig, au fost supuși unor torturi și bătăi sistematice. Colaboratorii de poliție în civil și în uniformă băteau reținuții cu pumnii, cu picioarele, cu sticlele cu apă și cu bastoanele de

cauciuc, pînă la pierderea cunoștinței. În lipsa probelor, reținuții au fost impuși să semneze declarații prin care recunosc fapte pe care nu le-au comis. Fetele au fost percheziționate și dezbrăcate de polițiști bărbați, au fost lipsite de cele necesare pentru igiena personală, au fost umilite, bătute, torturate etc. Persoane reținute din raionul Cahul au fost transportate la comisariatul din Drochia. Ajutor medical nu li se acorda reținuților, iar analizele erau administrate cu o singură seringă. Celor care solicita apă li se puneau în cană anumite prafuri, ca mai apoi analizele să arate că au consumat droguri. Reținuții copii, bătrîni și adulții erau forțați să treacă prin „coridorul morții”, fiind bătuți de grupuri de polițiști din ambele părți. Toți cei care au oferit informații despre comportamentul organelor de poliție, consideră că sistemul este unul criminal. Persoanele care cereau respectarea drepturilor și libertăților omului erau tratate cu cruzime și bestialitate.

Judecătorii de instrucție au fost duși în secțiile de poliție, unde examinau cazurile fără a permite rudelor, reprezentanților ONG-urilor și avocaților să asiste la proces, durata proceselor fiind de 2-3 minute. Reținuții s-au plîns că au fost judecați fără a li se respecta drepturile elementare.

Deși lipsește informația privind datele oficiale asupra reținuților și arestațiilor în urma evenimentelor din 7-8 aprilie 2009, neoficial se vorbește că peste 300 de persoane au fost acuzate de săvârșirea contravențiilor administrative și a infracțiunilor. La 15 aprilie Președintele Republicii a solicitat organelor de forță să amnistieze majoritatea participanților la protestele din 7 și 8 aprilie 2009, aceasta în lipsa unui act de amnistiere din partea Parlamentului. Procuratura și poliția au anunțat că aplică amnistia față de protestatari, eliberîndu-i din detenție. Acest lucru a fost salutat de organizațiile internaționale și societatea civilă, însă a trezit nedumerirea specialiștilor în domeniul dreptului, cu referire la modalitatea de aplicare a actelor de amnistiere.

Măsurile represive, aplicate față de protestatari au fost calificate de opinia publică internațională drept șocante, ca fiind disproporționate și inadmisibile într-un stat de drept. Unele organizații internaționale cum ar fi PASOS au condamnat degradarea regimului politic din Republica Moldova și a solicitat structurilor europene să intervină pentru asigurarea respectării drepturilor omului în țara noastră. Delegați ai Parlamentului European s-au documentat asupra situației și RM a fost obiectul discuțiilor la Consiliul Europei și Parlamentul European¹⁴.

Contestarea rezultatelor votării

În urma alegerilor parlamentare din 5 aprilie, mai mulți concurenți electorali au contestat rezultatele alegerilor, invocînd fraudarea lor. În consecință, 8 concurenți electorali au solicitat CEC să le asigure accesul la verificarea listelor electorale. În același timp, președintele PCRМ Vladimir Voronin a solicitat Curții Constituționale să permită renumărarea voturilor. La 12 aprilie Curtea Constituțională a obligat CEC să renumere rezultatele votării din 5 aprilie 2009, oferind în acest sens un termen de 9 zile. Comisia Electorală Centrală a decis ca renumărarea voturilor se va face într-o singură zi, pe 15 aprilie, concomitent în toate secțiile de votate din țară. În urma renumărării voturilor, au fost identificate voturi valabile în buletinele de vot nevalabile. Totuși, numărul acestora nu a fost pe măsură să modifice repartizarea mandatelor parlamentare. La 21 aprilie, Comisia Electorală Centrală a transmis Curții Constituționale procesele verbale și hotărîrea privind totalizarea rezultatelor alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009 în urma renumărării voturilor din 15 aprilie. La 22 aprilie, Curtea Constituțională validează alegerile parlamentare din 2009, în pofida contestațiilor depuse de PL, PLDM și AMN de a invalida alegerile.

Hărțuirea organizațiilor neguvernamentale implicate în monitorizarea alegerilor

Organizațiile neguvernamentale care au participat în monitorizarea alegerilor sînt hărțuite de autoritățile statului în legătură cu exercitarea observării alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009. LADOM și alte organizații neguvernamentale au fost citate de Ministerul Justiției pentru a da

¹ ⁴ Rezoluția nr.1666 (2009) privind funcționarea instituțiilor democratice din Moldova.

explicații și ași exprima atitudinea față de evenimentele postelectorale. De asemenea, Inspectoratul Fiscal de Stat a supus activitatea LADOM și a altor 17 organizații neguvernamentale la controale fiscale tematice, în scopul depistării surselor de finanțare și căutarea neregulilor în activitatea acestora.

RECOMANDĂRI

LADOM încurajează autoritățile Republicii Moldova să depună toate eforturile pentru ca scopul declarat de a desfășura alegeri libere și corecte să fie conform cu principiile, cerințele și angajamentele asumate de Moldova față de comunitatea internațională, precum și cu standardele OSCE și Consiliului Europei privind alegerile democratice.

Aceste măsuri ar viza în principal:

Cadrul legislativ

Cadrul legislativ urmează să fie revizuit și armonizat cu cerințele și principiile unei societăți libere și democratice, încât restricțiile electorale să asigure participarea masivă a alegătorilor la alegeri și să ofere posibilitatea de a fi alese cele mai competitive persoane în cadrul unui scrutin pluralist.

Se impune revizuirea legislației electorale ce ține de:

- asigurarea drepturilor electorale tuturor solicitanților;
- respectarea tuturor principiilor și bunelor practici în materie electorală și nu doar a unora dintre aceste practici cu care s-ar acoperi interpretările legislative segmentar;
- interzicerea procuraturii și organelor de drept să intervină în procesul electoral și să sensibilizeze opinia publică cu dosare împotriva concurenților electorali, inclusiv în perioade preelectorale;
- interzicerea în mod expres a utilizării resurselor administrative;
- armonizarea și coroborarea legislației conexe Codului electoral privind utilizarea resurselor administrative de către conducerea țării și a deputaților în Parlament în perioada electorală;
- posibilitățile de deschidere a secțiilor de votare în străinătate nu doar pe lângă misiunile diplomatice;
- asigurarea dreptului alegătorilor din stînga Nistrului de a vota la orice secție de votare.

Organele electorale

Se recomandă revizuirea modului de formare a organelor electorale astfel încât acestea să nu fie influențate de autoritățile publice sau de partidele politice. În special este necesar ca funcționarii electorali să fie recrutați de către CEC, fără concursul partidelor politice, și să li se asigure o instruire pe potrivă, pentru ca administrarea alegerilor și calitatea proceselor verbale să nu fie compromise. LADOM recomandă CEC să acorde atenție sporită în ceea ce privește instruirea membrilor organelor electorale în domeniul examinării contestațiilor și întocmirii corecte a documentației electorale.

Practica de admitere a revocării membrilor organelor electorale de către concurenții electorali urmează să fie interzisă.

Organele de drept

Se recomandă organelor de drept să nu admită în perioada preelectorală, electorală și postelectorală comportamente compromițătoare din partea angajaților săi, care știrbesc din imaginea acestor instituții și să asigure respectarea Codului deontologic profesional. Respectarea drepturilor și libertăților omului în aceste perioade este extrem de importantă și urmează a fi asigurată fără echivoc sau condiționare.

Efectivele organelor de drept să fie utilizate după destinație și să nu se lase implicate în acțiuni cu conotație politică. Responsabilitatea persoanelor cu funcții de răspundere pentru încălcarea

valorilor democratice și a drepturilor și libertăților fundamentale trebuie să devină o practică vizibilă.

Mass media

Se recomandă instituțiilor media publice și celor independente să respecte principiile și cerințele Codului deontologic al jurnaliștilor și să reflecte evenimentele în mod obiectiv, echidistant și cu respectarea diversității de opinii. Se recomandă CCA să monitorizeze activitatea instituțiilor media și să asigure o dezbateră a comportamentului acestora după alegeri, formulând concluziile de rigoare. Se recomandă autorităților publice să excludă orice imixtiune în determinarea politicii editoriale a instituțiilor media.

Listele electorale

Se recomandă CEC să identifice măsurile necesare pentru asigurarea pregătirii listelor electorale și să asigure verificarea corectitudinii întocmirii lor de către birourile electorale, oferind în acest sens un termen mai lung. Modificarea prevederilor Codului electoral la acest capitol este oportun. Ținând cont de pregătirea defectuoasă a listelor electorale se impune verificarea cheltuielilor banilor publici, destinați întocmirii listelor electorale, precum și verificarea introducerii acestor cheltuieli în bugetele locale.

Declararea locului aflării

Se recomandă concretizarea procedurii de declarare a locului aflării alegătorului în ziua alegerilor și instituirea unui mecanism de control pentru a preveni votul multiplu.

Certificatul pentru drept de vot

Recomandăm Comisiei Electorale Centrale să instituie reglementări uniforme care ar permite obținerea certificatelor pentru drept de vot tuturor cetățenilor care solicită acest drept.

Autoritățile publice

LADOM reamintește autorităților centrale și locale despre necesitatea respectării recomandărilor Codului bunelor practici în materie electorală, adoptat de Comisia de la Veneția la ședința nr. 27 din octombrie 2002. LADOM reamintește autorităților despre obligația pe care o au de a fi neutri în tot ce ține de chestiunile electorale și îndeamnă autoritățile să se abțină pe viitor de la acțiuni ce ar putea limita dreptul la libera exprimare. Recomandăm autorităților centrale și locale să se abțină de la exercitarea de presiuni asupra funcționarilor locali, să asigure un tratament egal tuturor concurenților electorali și să nu exercite presiuni asupra alegătorilor pentru a-i determina să voteze un anumit concurent electoral, precum și să nu admită intimidarea instituțiilor media, cu atât mai mult, în perioada electorală.